

Диорама – (моделистки термин за мащабно умален макет пресъздаващ реална ситуация, включваща машини, хора, съоръжения...)

По повод навършването на 70 години от бомбардировките над София, сред група български моделисти се зароди идеята да направим макет, който да пресъздаде конкретно историческо събитие свързано с въздушната отбрана на България. Така бихме искали да покажем нагледно какво е било и защо хората са дали живота си за защитата на България. След кратко обсъждане и по препоръка на автора на няколко книги за българската авиация - Димитър Недялков, изборът ни се спря на датата 30 Март 1944 година. Избрахме да пресъздадем битката точно на тази дата по няколко причини. От историческа гледна точка, това е едно от най-мащабните нападения срещу България през Втората Световна Война. На този ден българските пилоти, в неравностойна битка с врага, успешно свалят няколко вражески бомбардировача и изстребителя.

Друга причина да изберем точно тази бомбардировка, е че на този ден са участвали малко повече видове самолети, което позволява да се направят разнообразни модели. Общо 7 вида самолети (B-17, B-24, P-38, P-47, D.520, Bf109, Avia135B) без да се отчитат различните модификации. След проучване на историческите данни и документи, избрахме да пресъздадем копия на американските самолети, свалени от българските пилоти и съответно самолетите, с които са ги преследвали.

Планирали сме да пресъздадем следните самолети:

- B-24H от 459 бомб. група, атакуван от 2 самолета Avia B-135, пилотирани от Димитър Сотиров и Кръстьо Атанасов, последния е бил с борден номер 3. Бомбардировачът вероятно е подпален, но успява да се завърне в базата.
- 2 самолета B-17G със серийни номера 42-31683 и 42-31851, от 2-ра бомб група, свалени от Христо Костакев с Bf 109G-6
- B-17F със сериен номер 42-30465, „Vagabond”, от 301-ва бомб. група, вероятно свален от Неделчо Бончев с Bf 109G-2
- P-38G със сериен номер 42-13452, боен номер 72 от 14-та изтр.група, свален от Богдан Илиев с Dewoitine D.520 от 1/6 орляк
- P-47D Razorback – ескортиращ изстребител, който не е влизал в бой с българските самолети. Избрахме да пресъздадем една от машините от 325-та изтр. група участвала в ескорта, с боен номер 81 и nose art “Dallas Blonde”, пилотирана от Lt. Don Kerns.

За съжаление, не открихме напълно достоверна информация за бордните номера и външният вид на българските самолети. Тъй като документите не дават отговори на всички въпроси, на места са дадени предположения, които се базират на опита и знанията за подобни събития. Някои от заключенията може би търпят критика и вероятно ще бъдат доизяснявани с новооткрити документи и свидетелства, но такъв е и целият процес по събирането на исторически материали и факти.

За първи път в българските моделистки среди се прави голям макет, който да пресъздава точен момент от българската история. За целта е необходимо да се направи проучване за поне 10 самолета, и по-конкретно как са изглеждали на конкретната дата. Освен това много рядко се правят макети (наричаме ги диорама) на самолети в полет, което ще е допълнително предизвикателство за моделистите.

Размер и изложбено място

Тъй като това е мащабно умалено копие на реалните машини, избрахме мащаба да е 1:48. Съобразихме размерите на моделите спрямо предоставеното ни изложбено пространство, като в същото време искахме моделите да са достатъчно големи, за да се виждат добре от публиката на дистанция поне един метър. В този мащаб бомбардировачите са около 70см, а изстребителите около 25см. Безвъзмездно ни бе предоставена изложбена площ в магазина на ХобиКулт, на ул.Шипка N:6. Разполагаме с пространство, достатъчно да се окачат 6 модела, включително два бомбардировача. Освен място за макетите, ни е предоставено около 2кв.м. площ за информационна брошура с информация за диорамата и авторите и. Моделите ще са дарение от клубовете, които ги изработват.

От какво са направени моделите?

Диорамата ще бъде изработена от пластмасови модели, които се предлагат в хоби-магазините за стендови модели. Материалите и консумативите за изработката ще са стандартни за стендовият моделизъм. Целта е диорамата да послужи и като пример за „разпалване“ на интереса към моделизма у хората, които я видят. След сглобяване на пластмасовият модел, той се боядисва със специални бои за хоби модели, така че да се пресъздаде максимално достоверен външен вид на модела и до колкото е възможно да прилича на оригинала. За изработката на конкретните бордни номера ще бъдат използвани допълнителни ваденки и маски, които ще бъдат специално изработени от по-опитните ни колеги-моделисти. За някои от самолетите не се предлагат готови модели. В такива случаи се прави “конверсия” като се използва за база модел на сходна машина и ръчно, с допълнителни материали се преработва до необходимата модификация. Такъв е примера с модела на В-24, за който е необходимо да се направи модификация „Н“, а на пазара се предлага модел от модификация „D“. Как се прави конверсия може да се види в темата във форума.

Кой прави моделите?

За изработката на моделите са поканени клубовете за стендов моделизъм в България. Отзоваха се моделисти от „Модел Клуб – Варна“ и „Манта Модел Клуб“, както и моделисти от форума model.AirGroup2000.com. В процес на изработка са моделите на Avia B-135, P-47D, B-17G, B-24H, D.520, Vf-109G-6, с които се занимават 5 моделиста от различни краища на страната, включително колеги живеещи в чужбина. Друг колега моделист и историк, се занимава със събиране на технически описания и детайли, които изважда от наличната историческа информация.

Времето за направата на един модел варира много в зависимост от размерите и детайлността с която искаме да постигнем. Започнахме работата по диорамата през Ноември 2013, като си поставихме за цел да я завършим преди 30 Март 2014. Ще трябва с общи усилия да се вместим в срок около 5 месеца за събиране на информацията, изработката на всички модели и допълнителни детайли.

Организацията се осъществява чрез Интернет форума на издателство ЕърГруп2000, в секцията за моделизъм model.AirGroup2000.com. За всеки един самолет е отворена тема в, в която събираме и коментираме информация и снимки, необходима за изработката на модела.

Историческа информация

Основните исторически данни за диорамата са заимствани от книгата на Димитър Недялков „История на българската военна авиация“. В допълнение са използвани и документи от архивите на американските военно-въздушни сили, монографии и периодични издания.

От есента на 1943г. България се превръща в стратегическа цел за съюзническата авиация. В края на зимата и началото на пролетта на 1944г. бомбардировките стават все по-мощни и се концентрират основно върху София. За да попречат на врага да достигнат целта си, българските пилоти са влизали в неравностойна битка с многобройните бомбардировачи и изстребители.

Една от най-масираните атаки се осъществява на 30 Март 1944г. На този ден, едва съвзели се от предшестващата нощна бомбардировка, жителите на София чуват отново воя на сирените. Към България приближават многочислени американски бомбардировачи B-17 Flying Fortress и B-24 Liberator, ескортирани от изстребители P-38 Lightning и P-47 Thunderbolt.

Бомбардировката на този ден се осъществява на две вълни. Около час след първата група самолети, в българското въздушно пространство влиза втора вълна, състояща се от 65 бомбардировача от 454-та, 456-та и 459-та бомбардировъчни групи, без изстребителен ескорт. Въпреки предположенията, че това е "стратегически ход" на противника, истината (както често се случва в историята) е банална: 3 групи от 304-то бомб. крило имат затруднения по пътя заради облачност, откъсват се от общата формация, закъсняват и бомбардират София, подхождайки от северната страна на града. С този "ешелон" влизат в съприкосновение четирите "Авиа" B-135 от Долна Митрополия. Другите изстребители вече са кацнали и нямат достатъчно време да презаредят с гориво и да се вдигнат навреме. Ескортиращите американски изстребители са се оттеглили заедно с бомбардировачите от първата вълна, което е причината никой да не нападне 4-те наши самолета. На този ден за първи път българските учебно-бойни изстребители Avia B-135 влизат в битка със съюзническите бомбардировачи, в защита на българското небе.

Детайлна историческа информация

Пояснение: Броят самолети, които са участвали на този ден варира според източниците на информация. Официалните американски данни също варират и зависи, кои точно се използват. Разликата е основно в "подготвените" самолети (число, което е значително по-голямо - 524 бомбардировача и 143 изстребителя) и де факто пристигналите над целта, което е именно посоченото в този материал.

В нападението участват:

114 бомбардировача B-17F/G Flying Fortress от 5-то бомб. крило
252 бомбардировача B-24H/J Liberator от 47-мо и 304-то бомб. крила.
96 изстребителя P-38F/G Lightning от 1-ва, 14-та и 82-ра изтр. Групи, ескортиращи бомбардировачите от 47-мо и 304-то бомб. крила
24 изстребителя P-47D Thunderbolt от 325-та изтр. група, ескортиращи бомбардировачите от 5-то бомб. крило до тогавашната българска граница
Общо 366 бомбардировача и 120 изстребителя, респ. общо 486 самолета от 15-та възд. армия на САЩ.

Българските сили, участващи в отбраната на страната са както следва:

6-ти изтр. полк:

1/6 изтр. орляк (Карлово): 28 самолета „Девуатин“ D.520

2/6 изтр. орляк (Враждебна): 19 самолета „Месершмит“ Vf 109G-2/6 и 6 самолета „Девуатин“ D.520

3/6 изтр. орляк (Божурище): 20 самолета „Месершмит“ Vf 109G-2/6

Общо: 73 изстребителя

Изстребителна школа в Долна Митрополия:

4 „Авиа“ B-135, разпределени в 2 двойки, начело с началника на школата кап. Кръстю Атанасов

Общо български самолети: 77

Само за информация: Трите български орляка от 6-ти изстребителен полк, са разпределени в следните ята:

1/6 изтр. орляк - 612, 622, 632 и щабна четворка

2/6 изтр. орляк - 642, 652, 662 и щабна четворка

3/6 изтр. орляк - 672, 682, 692 и щабна четворка

Пояснение: Организацията на орляците е приложена само за информация, за улеснение да се свържат номерата на ята с номерата на орляците. Състава на българските орляци не е непременно съставът им на 30-ти март.

Потвърдените американски загуби на 30 март са както следва:

3 бомбардировача В-17

1 изстребител Р-38

и един бомбардировач В-24, който се приводнява принудително малко след излитането от базата си в Италия и не достига до целта.

Подробностите за въздушните боеве между американските и българските изстребители варират много, според данните в дневниците на участващите ескадрили и групи. И двете страни обявяват чувствително повече победи от реалните, което е характерно за всички срещи във въздуха до момента (а и след това). Подобни статистики са познати от всички фронтове и периоди на войната. Единствено детайлното сравняване на дневниците и рапортите на всички участници в дадено събитие може да даде що-годе верен отговор на подобен въпрос. Във всеки случай победите, обявени от американските изстребителни групи над български изстребители на 30-ти март са както следва:

30/03/44 82nd FG Claims: 4 Me109 + 1 FW 190

30/03/44 14th FG Claims: 1 Me109

30/03/44 1st FG Claims: 6 D520

Обявените вкл. вероятни български победи са както следва (данните са взети от книгата на Йордан Миланов "Авиацията и Въздухоплаването на България през войните 1912-1945):

Свалени:

-3 бомбардировача В-17

-1 бомбардировач В-24

-3 изстребителя Р-38 „Лайтнинг“

Повредени:

-8 бомбардировача

-3 изстребителя

Според българските данни (взети от книгата на Румен Руменин "Летящи крепости над България"), на 30-ти март загиват трима български пилоти:

-поручик Иван Василев Бояджиев от 1/6 орляк

-фелдфебел Христо Коев Цанков от 3/6 орляк

-фелдфебел Йордан Николов Кубадинов от 1/6 орляк

Не може да се уточни броят на повредените и разрушени български самолети, чиито пилоти се спасяват.

За два от тях може да се говори със сигурност - това са машините на пор. Христо Костакев и пор. Борис Дамев. Иван Димитров и Божидар Кузмов от 1/6 орляк скачат с парашути, което означава, че и техните машини са били унищожени.